

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Діденко Галина,
*учитель-методист, заступник директора з навчально-виховної
роботи КЗ «Южненська Авторська М. П. Гузика експериментальна
спеціалізована загальноосвітня школа-комплекс І–ІІІ ступенів
Южненської міськради Одеської області», м. Южне, Україна*

Профільне навчання в Україні – невідворотний процес, необхідність його визнано в усьому світі. Адже сенс життя кожної людини полягає у якнайповнішій життєвій самореалізації, що має принести користь суспільству

і самій людині. Проблема профільного навчання у неузгодженості теоретичних пошуків і реалій сьогоденної освітньої парадигми. На сучасному етапі профільне навчання має суперечність між проголошеними цілями і реаліями практики.

Схарактеризуємо один зі шляхів розв'язання цієї суперечності на прикладі навчання біології (Авторська М. П. Гузика експериментальна спеціалізована загальноосвітня школа-комплекс).

Складаючи навчальний план, передусім, звертаємо увагу на наявність відповідних кадрів, пам'ятаючи, що креативну особистість може виховати лише творчий педагог, за умови, звісно, відповідного матеріального забезпечення освітнього процесу.

Школа є гнучкою індивідуалізованою системою навчання творчої особистості. У профільні блоки навчального плану входять системотвірні предмети, що спрямовані на розвиток особистості. Вони не лише закладають основи теоретичних знань, а допомагають систематизувати і за своїти знання з інших наук, життєві спостереження і досвід, а також інформацію, здобуту з різних джерел.

У цьому блоці обов'язковими є предмети, які розширюють уявлення учнів про відповідні галузі наукового знання і сприяють їх розвиткові та профорієнтації. Кожному профілю навчання притаманний свій зміст профільного і загальноосвітнього блоку, де складовою є біологія.

Навчальний процес у школі скоординовано так, що вивчення загального курсу біології за універсальним профілем закінчується в повному обсязі програми в 10 класі. В 11 класі здійснюється цілеспрямована підготовка випускників до навчання у закладі вищої освіти за обраною спеціальністю.

Організаційно-дидактичними умовами профільної диференціації є: проблемний підхід до змісту навчання, що забезпечує поступовий розвиток дослідницьких ідей учнів; активізація діяльності учнів, стимулювання їх до самостійного набуття знань і умінь; забезпечення розвитку творчих здібностей учнів; ускладнення змісту освіти відповідно обраного учнями профілю навчання; запобігання перевантаженню учнів; збільшення вільного часу на культурне дозвілля¹. За цих умов у своїй діяльності ми використовуємо Комбіновану систему М. П. Гузика, що передбачає три етапи в організації освітнього процесу, відповідно до яких розроблено сім типів уроків.

1 тип уроку – блок навчальної інформації (на якому вчитель подає стислий зміст теми у вербальному вигляді та у вигляді асоціативних носіїв інформації); цей тип уроку передбачає використання таких форм і методів роботи, як робота у групах й парах.

2 тип уроку – фронтальне опрацювання блоку навчальної інформації (на яких змістовий обсяг теми, що вивчається, доповнюється, поглиблюється за рахунок додаткових джерел знань); передбачає роботу в парах та індивідуальне опрацювання матеріалу.

3 тип уроку – індивідуальне опрацювання блоку навчальної інформації, що дає змогу розвивати природні індивідуальні здібності учнів (попередньо діти вибирають індивідуальні диференційовані різнорівневі (А, В,

С, D) програми та виконують їх); передбачає індивідуальну роботу учнів за диференційованими програмами.

4 тип уроку – внутрішньопредметне опрацювання блоку навчальної інформації (мета – зменшення прогалин у засвоєнні змісту певної теми чи розділу за допомогою узагальнення знань, розширення кола інформації, поєднання теми з іншими з цього самого курсу); передбачає індивідуальну роботу та роботу в малих групах за програмами відповідно до нахилів учнів.

5 тип уроку – міжпредметне опрацювання блоку навчальної інформації поєднує тему з іншими галузями наук (учням пропонуються персоналізовані програми, засновані на компетентнісному підході, коли кожен вибирає свій напрям діяльності); передбачає роботу в групах і спрямований на розвиток таланту дитини.

6 тип уроку – моніторинг знань учнів (тестування відповідно до теми, 1–9 балів), що визначає їх академічний рівень знань; передбачає тестування індивідуального та групового характеру.

7 тип уроку – моніторинг знань учнів (творчий тур, захист власних проєктів, 10–12 балів); розкриває творчий потенціал учня, особистісні можливості; передбачає такі інтерактивні форми роботи як аукціон, круглий стіл, форум, дебати, турніри та ін.

Комбінована система М. П. Гузика дала змогу нам реалізувати компетентнісно-особистісний підхід в організації освітнього процесу на уроках біології. Нами було розроблено оригінальні диференційовані програми «Академічні знання» за рівнями А, В, С, D. Вони використовуються для індивідуального опрацювання навчального матеріалу і пропонуються учням на вибір: програма D «1–3 бали» – репродуктивне опрацювання матеріалу (наприклад, прочитайте відповідний текст параграфа та випишіть визначення терміна «Клітина» та її органоїди, запам'ятайте); програма С «4–6 балів» – опрацювання матеріалу в стандартних ситуаціях (наприклад, використовуючи визначення «Клітина», складіть зв'язну розповідь про будову клітини); програма В «7–9 балів» – опрацювання матеріалу, використовуючи знання, здобуті при вивченні програми D і С для встановлення логічних зв'язків (наприклад, схарактеризуйте будову і функції органоїд клітини); програма А «10–12 балів» – опрацювання матеріалу на творчому рівні з використанням нестандартних ситуацій (наприклад, проаналізуйте клітину як систему, доведіть, що вона є одиницею будови та функціонування організму). Або пропонується захист проєкту на тему «Клітина – функціональна та складова частина всього організму».

Між програмами ми прагнемо забезпечити обов'язкову наступність, безперервність, тобто програма D є стартом до виконання програми С, програма С надає можливість виконання програми В, яка, своєю чергою, забезпечує необхідний обсяг знань для виконання програми А. В кінці уроку проводиться первинний контроль знань за програмами, які обрали учні.

На уроках внутрішньопредметного опрацювання учням пропонуються Персоналізовані програми, розраховані на усунення недоліків, прогалин у знаннях учнів, на розвиток природних здібностей й таланту, розвиток ди-

вергентного та конвергентного мислення. Уроки міжпредметного опрацювання проводимо з метою об'єднати дітей у гетерогенні групи за нахилами для виконання подальших творчих завдань. Наприклад, група академічного нахилу (хіміки, фізики, медики, математики, інформатики, судмедексперти) розглядають будову та процеси життєдіяльності клітини; група художньо-естетичного нахилу (художники, аплікатори, музиканти та фотографи) створюють малюнки, аплікації, вироби з природного матеріалу, музичні колажі, фотоальбоми; група гуманітарного нахилу (історики, філологи) доповнюють інформацію про історію вивчення певної теми, добирають легенди та складають розповіді різними мовами, загадки, прислів'я, вислови.

Читачі збірника наукових праць «Дидактика: теорія і практика» мали змогу ознайомитися з деякими нашими публікаціями. Наприклад, про особливості індивідуалізації і диференціації профільного навчання в умовах комбінованої системи М. П. Гузика йшлося у статті² де основну увагу зосереджено на процесі учіння за умов особистої діяльності дитини на уроці. Опановуючи стилі індивідуальної навчально-пізнавальної діяльності, потім – групової, а в кінці – колективної, ми розвиваємо у школярів свідомий вибір професії. Про профільну диференціацію в умовах особистісно-орієнтованого навчання йшлося в опублікованих матеріалах³, де ми інформували про педагогічний експеримент, за результатами якого переконалися, що для формування системних знань учнів необхідна нова методологічна основа всієї системи освіти, ґрунтована на наступності і системності, адже бісерне засвоєння інформації формує лише фрагментарно-кліпову свідомість. Учителю має пам'ятати, що кінцевим підсумком освіти є не знання, а свідоме розуміння, яке зумовлює творче мислення.

¹ Гузик М. *Профільне навчання: як організувати, не зруйнувавши школу*. Київ : Вид. дім «Шкільний світ», 2005. 92 с.

² Діденко Г. О. Особливості індивідуалізації і диференціації профільного навчання в умовах комбінованої системи М. П. Гузика. *Дидактика: теорія і практика* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014, С. 73–78.

³ Діденко Г. Профільна диференціація в умовах особистісно-орієнтованого навчання. *Дидактика: теорія і практика* : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. С. 140–143.